

a regionálního původu studentů vídeňských a pražských vysokých škol a připomněla tak multinacionální prostředí habsburské monarchie a jejích nástupnických států.

Poslední blok konference otevřel příspěvek Thorstena Schlauwitze z Bavorské akademie věd v Mnichově. Věnoval se v něm Norimberku jako pozdně středověkému a raně novověkému městu, které sice nedisponovalo univerzitou, ale přitahovalo učence z blízkého i vzdálenějšího prostoru. Na reprezentativním vzorku osob ukázal, že v rámci městské rady stoupal počet osob se zkušeností s akademickou peregrinací (týkalo se to hlavně právnického vzdělání), případně přímo s akademickým gradem. Maciej Zdanek z Archivu Jagellonské univerzity představil ve svém referátu proměnlivý obraz přítomnosti studentů z německých oblastí na krakovské univerzitě, přítomnosti do roku 1517 poměrně zásadní a viditelné, ale poté rapidně klesající. Následná diskuse se točila kolem otázky, proč v Norimberku ve středověku a raném novověku nevznikla univerzita, a jak se podařilo krakovské univerzitě v téže době zabránit vzniku jiných vysokých učen v rámci polsko-litevské unie.

Shrnutí konference se ujal nestor rakouské urbánní historiografie Ferdinand Opll. Konstatoval, že konference ukázala čtyři hlavní důvody migrace do velkých měst, a sice: konfesní, vandrovní (tovaryši), profesní (obchodníci a umělci) a akademický. Plédoval pro podobný interdisciplinární přístup, který charakterizoval právě tuto konferenci. Pro výzkum dějin univerzitní vzdělanosti je dobrou zprávou, že v jejím rámci byla jedna šestina třidenního jednání vyhrazena pro témata univerzitní akademické peregrinace. Snad se ve stejném poměru podaří udržet i tištěný výstup z konference.

Marek Ďurčanský

DOI: 10.14712/23365730.2025.7

Mezinárodní konference *Labské slapy mezi Čechami a Míšní. Historie plavby, obchodu a života (nejen) na českém dolním Labi a saském horním Labi / Die Stromschnellen der Elbe zwischen Böhmen und Meißen. Geschichte der Schifffahrt, des Handels und des Lebens (nicht nur) auf der böhmischen Unterelbe und der sächsischen Oberelbe*, 19. září 2024, Děčín

Konference věnovaná labské problematice se hlásila ke dvěma vědeckým tradicím spojeným s výzkumem tohoto tématu. Akce byla původně plánována jako v pořadí už šestý labský seminář, ale nakonec přerostla ve „druhé“ mezinárodní symposium věnované problematice historie plavby, obchodu a života na Labi. První s touto tematikou se konalo již v roce 1969 a Oblastní muzeum v Děčíně, jedna z pořadatelských institucí, se touto konferencí k odkazu této akce chtěla znovu přihlásit.¹ Na druhé straně tzv. labské semináře, které organizačně dlouhodobě zajišťují Marek Ďurčanský (Ústav dějin Univerzity Karlovy a Archiv Univerzity Karlovy) a Michal Plavec (Národní technické muzeum) s odborným

¹ Miloslav KOŠTÁL – Helena SMÍŠKOVÁ (edd.), *Plavba a obchod na Labi. Sborník příspěvků z I. mezinárodního symposia o dějinách labské plavby*, Praha 1971. V esejistické formě viz Miloslav KOŠTÁL (ed.), *Z dějin vltavsko-labské plavby*, Děčín 1969. V prvním případě bylo vydavatelem Národní technické muzeum a v druhém pak Okresní vlastivědné muzeum Děčín.

zaštitěním Společnosti pro dějiny věd a techniky, se konají od roku 2014, a to vždy s dvouletou periodicitou.²

Organizačně se na zajištění symposia kromě již zmiňovaného Oblastního muzea v Děčíně podíleli: Národní technické muzeum, Společnost pro dějiny věd a techniky, StadtMuseum Pirna a město Děčín, které poskytlo pro samotné jednání důstojný prostor (zasedací místnost magistrátu). Účastníci si tak mohli vychutnat genia loci města ležícího přímo na Labi, jehož dějiny jsou s řekou nerozlučně spojeny,³ umocněný tehdy zvýšenou hladinou během letošních povodní, kterými řeka připomínala nejen svou krásu, ale i sílu.

Konferenci zahájili zástupci pořádajících organizací přivítáním a vysvětlením okolností uspořádání celé akce, za Oblastní muzeum v Děčíně hovořil Vlastimil Pažourek a za město Děčín pak promluvil náměstek primátora Martin Pošta. Jednání bylo rozděleno do tří bloků, přičemž příspěvky dobře reflektovaly široký interdisciplinární charakter tematiky. Řeka Labe, tak jako jiná evropská a světová vodstva,⁴ přitahuje badatele jak z okruhu historiků, a to řady specializací, tak i přírodovědců (hydrologů, geografů, botaniků, zoologů atd.),⁵ literárních vědců (obraz řeky v krásné literatuře)⁶ atd. Z hlediska dějin, obzvláště v perspektivě dlouhého trvání (*longue durée*)⁷ představuje jakákoliv řeka, obzvláště tak významná jako je Labe, důležitý fenomén, k němuž lze přistupovat nejrůznějšími způsoby, například přitahuje pozornost historiků hospodářských (obchodní plavba, mlýny), sociálních (život lidí na řece a v její blízkosti), vojenských (řeka jako strategická cesta i překážka), kulturních (řeka a její okolní krajina jako místo a symbol historické paměti), urbánních (města na řece) či dějin vědy a techniky (kanalizace řeky, vodní díla).

První dopolední blok měl otevřít František Iša (Národní památkový ústav) s příspěvkem „*Rýbrcoul ty klauzy prorazil*“. *Malá povodeň na Úpě v roce 1576*, ten se však ze závažných důvodů nemohl akce zúčastnit. Úvodní slovo tak nakonec patřilo Michalu Plavcovi s příspěvkem *Nobilitační listiny Jonase Pausta z Libštátu*, který byl věnován děčínskému měšťanu a obchodníkovi zbohatnuvšímu na labské plavbě na přelomu 16. a 17. století, díky

² První se konal v roce 2014 v Praze s názvem: *Proudňé Labe, zlatá žíla. Plavba a obchod od počátků do industriální revoluce na území Čech*, srov. Roman KOLEK, *Seminář „Proudňé Labe, zlatá žíla. Plavba a obchod od počátků do industriální revoluce na území Čech“*, Studie a zprávy. Historický sborník pražského okolí 4, 2014, s. 229. Tištěné výstupy jsou publikovány v monotematickém čísle časopisu *Dějiny věd a techniky* 51/2, 2018. Druhý seminář se uskutečnil v roce 2016 v Ústí nad Labem s tematikou: *Labe v proměnách věků*. Z něho byly publikovány texty v kolektivní monografii: Marek ĎURČANSKÝ – Michal PLAVEC (edd.), *Labe v proměnách doby* (= *Práce z dějin techniky a přírodních věd* 54), Praha 2018. Třetí setkání proběhlo v Nymburce v roce 2018 pod názvem: *Spolehlivý sluha, zpujtný pán. Řeka Labe v lidských osudech*. Čtvrtý seminář, který se konal v roce 2020 v Děčíně, měl motto: *Lodě a šify. Neznámé tváře řeky*. Příspěvky z třetího a čtvrtého semináře byly otištěny v publikaci: Marek ĎURČANSKÝ – Michal PLAVEC (edd.), *Lodě a šify* (= *Práce z dějin techniky a přírodních věd* 63), Praha 2022. Předposlední seminář se uskutečnil v Mělnice v roce 2022 pod názvem *Prouděm, vesly, plachtou, parou. České řeky a říční přístav na soutoku*. Jak je patrné, labské semináře probíhají vždy v městě ležícím na Labi a na jejich organizování se tak podílejí i místní paměťové instituce.

³ Ostatně Oblastní muzeum v Děčíně se dlouhodobě specializuje na labskou lodní dopravu, srov. <<https://www.muzeumdc.cz/vystavy/vyvoj-lodni-dopravy-na-labi>> (27. 9. 2024).

⁴ Viz třeba obraz Visly jako polské národní řeky: Stanisław GIERSEWSKI, *Wisla w dziejach Polski*, Gdańsk 1982.

⁵ Viz dosud nepublikovaný příspěvek autorů této zprávy z V. labského semináře: Marek BRČÁK – Marek ĎURČANSKÝ, *Disertace s labskou tematikou obhájené na Univerzitě Karlově v letech 1882–1953*. Tento text by měl být otištěn spolu s texty z představovaného symposia.

⁶ Viz třeba obraz řeky (zejména Otavy) v tvorbě Fráni Šrámka (1877–1952). František BURIÁNEK, *Fráňa Šrámek*, Praha 1981.

⁷ K tomuto pojetí dějin, jehož autorem je zejména významný představitel školy Annales Fernand Braudel (1902–1985), blíže například Peter BURKE, *Francouzská revoluce v dějepiscetví*, Praha 2004, s. 32–49.

čemuž byl povýšen do šlechtického stavu. Poté následovalo společné vystoupení Marka Durčanského s M. Plavcem, které bylo věnováno strategickému významu řeky Labe za třicetileté války (*Labe a jeho role dopravní tepny na česko-saské hranici za třicetileté války*). Blok pak uzavřel František Šuman (Oblastní muzeum Děčín), který se zabýval německou merkantilistickou hospodářskou politikou na řece Labi vůči českému zboží v 18. století, kterou ukázal na výborně pramenně podložené mikrohistorické sondě: *Lod' do Hamburku. Zadržení nákladu děčínského kupce v Drážďanech a spor o volnou plavbu na Labi (1729–1731)*.

Odpolední blok, který svým pojetím silně rezonoval s dějinami vědy a vzdělanosti, otevřela Nina Milotová (Národní muzeum) s tématem *Labský mlynář ve službách vědy. Aktivita Ferdinanda Pernera na podporu přírodovědeckého výzkumu Čech (1840–1914)*. F. Perner byl podnikatel v Týnci na Labi a švagr přírodovědce a profesora Karlo-Ferdinandovy univerzity Antonína Friče (1832–1913), na jehož vědeckých aktivitách se nejen jako mecenáš, ale i amatérský badatel velmi podílel. Jako jejich příklad lze uvést problematiku výzkumu a záchrany lososa labského. Poté vystoupil Libor Elleder (Český hydrometeorologický ústav)⁸ s příspěvkem zabývajícím se historií měření průtoku vody na Labi (*Dějepis labských vodočtů a limografů mezi Poděbrady a Mělníkem*), díky kterým šlo předvídat výšku hladiny, což bylo neocenitelné nejen z hlediska možných povodní, ale zejména plavby po řece. Tuto metodu, která je používána dodnes, prosadil v českých zemích rektor a profesor pražské německé techniky Andreas Rudolf Harlacher (1842–1890). Ten tak v 80. letech 19. století stál u zrodu české hydrografické služby, jež patří k jednomu z nejstarších na světě a mj. se stala vzorem pro celorakouskou službu založenou v roce 1893 ve Vídni. Poté vystoupil V. Pažourek, který hovořil o fenoménu hladových kamenů (*Evropsky významné hydrologické památky na území města Děčín*) jako míst paměti.⁹ Hladové kameny jsou fenoménem, který v dnešní době přitahují badatele, novináře, ale i umělce. Ačkoli jsou laicky vnímány jako symboly klimatických změn, odborníci takto jednoznačný a zjednodušující výklad odmítají. Jejich zkoumání každopádně spadá také do oblasti environmentálních dějin, což je jedna z dalších možných metod, jak lze přistupovat k labské problematice. V případě nejznámějšího děčínského hladového kamene, na němž je vytesán německý nápis „*Wenn du mich siehst, dann weine* [Spatříš-li mne, plač]“ upozorňující na sucho a možnou neúrodu, však teze, že by měl být symbolem globálních přírodních změn, zcela jistě neplatí, jelikož v moderní době kvůli usnadnění plavby zde došlo k prohloubení koryta řeky, a proto je možné ho každoročně v letním měsících vidat. Druhý blok uzavřel Nikolaj Savický (Vysoká škola chemicko-technologická v Praze), který pojednal o kanalizaci dolní Vltavy (*Kanalizace Dolní Vltavy v letech 1896–1912 v zrcadle dobového tisku*) jako vyvrcholení snah k usnadnění lodní dopravy do metropole.

V druhém odpoledním bloku pak vystoupili němečtí kolegové. Nejprve se René Misterek (StadtMuseum Pirna) zabýval specifickým fenoménem plavby kamene na saském Labi, a to i s ohledem na okolní zdroje labských pískovců jako stavebního materiálu a jeho následného využití (*Saská plavba kamene na Labi v 19. a 20. století*). Poté hovořil Markus

⁸ Pro dějiny vědy, v tomto případě historie hydrologie, je typická spolupráce historiků a expertů daného odvětví. K tomu podrobněji: Daniel ŠPELDA, *Proměny historiografie vědy*, Praha 2009, s. 13–21.

⁹ Pierre NORA, *Mezi pamětí a historií. Problematika míst*, in: Alban Bensa (ed.), *Politika paměti. Antologie francouzských společenských věd*, Praha 1998, s. 7–31.

Reich (Verein zur Förderung des Lauenburger Elbschiffahrtsmuseums e. V.)¹⁰ na téma *Kolesový parník Kaiser Wilhelm – první muzejní linka parníků na Labi v Lauenburgu*. Tato památkově chráněná loď podniká každý rok plavby po Labi a jeho přítocích pro širokou veřejnost. Příspěvek tedy otevřel téma, jak je i praktickou formou možné připomínat historii labské plavby. Konferenci uzavřel Werner Hinsch (Elbschiffahrtsarchiv in Lauenburg¹¹) s pamětnickým vystoupením, které neslo název *Lod' mládeže – typická loď velké labské flotily*. Pan Hinsch jakožto jediný přítomný účastník děčínské konference z roku 1969 byl také oficiálním čestným hostem této konference. Na závěr příspěvku byl promítán krátký film *Bočnokolesový vlečný remorkér Lod' mládeže ČSPLO¹² na Labi*, dokumentující poslední plavbu této lodi v roce 1968, již byl pan W. Hinsch rovněž osobně přítomen. Poté následovala v rámci doprovodného programu vernisáž malé výstavy obrazů Dušana Krivského¹³ *Labe v obrazech*, jež se konala v Oblastním muzeu Děčín.

Závěrem lze uvést, že konference nejen prohloubila znalosti týkající se historie plavby, obchodu a života na Labi, jelikož na ní byla představena řada zcela nových témat podložených zevrubným archivním výzkumem, ale zejména otevřela řadu inovativních a interdisciplinárních přístupů, pomocí nichž lze studovat tuto problematiku, což pokládáme za její největší přínos. A proto je jen dobře, že konferenční setkání s labskou tematikou budou nadále pokračovat i v dalších letech. Mezitím se snad podaří publikovat kolektivní monografii zahrnující také příspěvky z mělnického a děčínské setkání.

Marek Brčák – Marek Ďurčanský

DOI: 10.14712/23365730.2025.8

¹⁰ K této instituci podrobněji: Jan MAREK, *Muzeum labské plavby v Lauenburku*, Muzejní a vlastivědní práce: Časopis Společnosti přátel starožitností 79/2, 1971, s. 116.

¹¹ K této instituci viz její internetové stránky: <<https://www.elbschiffahrtsarchiv.de/>> (27. 9. 2024) a publikace: Werner HINSCH, *40 Jahre Elbschiffahrtsarchiv in der Elbstraße 141, 1982–2022*, Lauenburg 2022.

¹² Československá plavba labsko-oderská. Tato instituce byla založena v roce 1922 pod názvem Československá plavební akciová společnost Labská. K dopravě zboží po Labi za první československé republiky viz Ivan JAKUBEC, *Železnice a Labská plavba ve střední Evropě 1918–1938. Dopravněpolitické vztahy Československa, Německa a Rakouska v meziválečném období* (= Acta Universitatis Carolinae, Philosophica et Historica, Monographia 61), Praha 1997.

¹³ K postavě tohoto malíře viz <<https://www.dk-art.cz/cv.pdf>> (27. 9. 2024).